

Голові спеціалізованої вченої ради
ДФ 20.051.228
Карпатського національного
університету імені Василя Стефаника,
доктору економічних наук, професору
Левандівському Омеляну Тарасовичу

ВІДГУК

офіційного опонента доктора економічних наук, професора, директора Луганської філії Державної установи «Інститут економіко-правових досліджень ім. В.К. Макутова Національної академії наук України», **Заблудської Інни Володимирівни** на дисертаційну роботу **Ходана Максима Анатолійовича «Місцеві бюджети як драйвер розвитку економіки територіальних громад у воєнний час»**, подану до захисту в разову спеціалізовану вчену раду Карпатського національного університету імені Василя Стефаника на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» за спеціальністю 051 «Економіка»

Актуальність теми дисертації, зв'язок з науковими програмами, темами. У сучасних умовах воєнного стану та масштабних соціально-економічних трансформацій питання забезпечення фінансової спроможності територіальних громад набуває особливої актуальності. Місцеві бюджети дедалі більше виконують не лише функцію фінансового забезпечення діяльності органів місцевого самоврядування, а й стають одним із ключових інструментів підтримки економічної активності, забезпечення стійкості територій, фінансування критично важливої інфраструктури та формування передумов для післявоєнного відновлення. Саме тому наукове осмислення ролі місцевих бюджетів у забезпеченні розвитку територіальних громад є своєчасним та відповідає сучасним викликам державної регіональної політики України.

Актуальність обраної теми також зумовлена необхідністю переосмислення підходів до управління місцевими фінансами в умовах високої невизначеності, суттєвих змін у структурі бюджетних ресурсів, міграційних процесів, руйнування економічного потенціалу окремих територій та необхідності забезпечення

збалансованого розвитку громад. За таких умов місцеві бюджети дедалі більше розглядаються як один із визначальних чинників економічної адаптації територій, підвищення їх конкурентоспроможності та формування фінансової основи для реалізації стратегічних програм розвитку.

Обрана тематика дисертаційного дослідження є актуальною як з наукової, так і з практичної точки зору. Вона поєднує сучасні підходи до розвитку системи місцевих фінансів із питаннями економічної безпеки, регіонального розвитку та підвищення ефективності функціонування територіальних громад в умовах воєнного стану. Запропоновані автором підходи до оцінювання ролі місцевих бюджетів у розвитку громад, а також напрями вдосконалення бюджетної політики мають важливе значення для формування ефективної моделі управління територіальним розвитком в Україні.

Дисертаційна робота виконана відповідно до плану науково-дослідних робіт Карпатського національного університету імені Василя Стефаника та пов'язана з виконанням науково-дослідної теми «Фінансово-економічні засади розвитку регіону в умовах сучасних трансформаційних процесів» (державний реєстраційний номер 2126U000128), у межах якої автором досліджено теоретико-методичні та прикладні аспекти функціонування місцевих бюджетів як інструменту забезпечення розвитку територіальних громад у воєнний час.

З огляду на викладене, тема дисертаційної роботи є актуальною, своєчасною, має важливе теоретичне та практичне значення і відповідає сучасним потребам розвитку місцевих фінансів, регіональної економіки та системи публічного управління України.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх вірогідність. Наукові положення, висновки та рекомендації, сформульовані у дисертації, є достатньо обґрунтованими та логічно впливають із результатів проведеного дослідження. Робота відзначається чіткою структурою, послідовністю викладення матеріалу та взаємозв'язком між поставленою метою, визначеними завданнями і отриманими результатами.

Для досягнення поставленої мети автором використано комплекс загальнонаукових і спеціальних методів дослідження, зокрема системний підхід, методи економічного та статистичного аналізу, порівняння, економіко-математичного моделювання й економетричного аналізу. Застосований методичний інструментарій є достатнім для вирішення поставлених завдань і забезпечує належний рівень обґрунтованості висновків.

Позитивно слід відзначити комплексний підхід автора до дослідження місцевих бюджетів як одного з ключових чинників соціально-економічного розвитку територіальних громад. Використання економетричного моделювання та аналізу сучасних тенденцій розвитку громад дозволило підвищити доказовість отриманих результатів і сформулювати практично значущі рекомендації.

Вірогідність результатів дослідження забезпечується використанням офіційних статистичних матеріалів, нормативно-правових актів, інформаційних ресурсів органів державної влади та місцевого самоврядування, а також сучасних наукових праць вітчизняних і зарубіжних учених. Загалом наукові положення, висновки та рекомендації дисертації є достатньо обґрунтованими, достовірними та мають як теоретичне, так і практичне значення.

Достовірність та наукова новизна одержаних результатів, повнота їх викладу в опублікованих працях. Наукова новизна одержаних результатів полягає у розвитку теоретичних положень і вдосконаленні науково-методичних підходів до оцінювання ролі місцевих бюджетів у забезпеченні розвитку територіальних громад в умовах воєнного стану. Автором запропоновано низку положень, що поглиблюють наукові уявлення про вплив бюджетної політики на економічну стійкість громад, їх адаптацію до сучасних викликів та формування передумов для післявоєнного відновлення.

Достовірність отриманих результатів забезпечується використанням сучасних методів дослідження, широкої інформаційної бази, яка включає офіційні статистичні дані, нормативно-правові акти, матеріали органів державної влади та місцевого самоврядування, а також результати власних аналітичних досліджень автора.

Сформульовані висновки є логічними, достатньо аргументованими та підтверджуються результатами проведеного аналізу.

Основні результати дисертаційного дослідження повною мірою відображені в наукових публікаціях автора, апробовані на міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях та відповідають змісту дисертаційної роботи. Обсяг і рівень апробації результатів дослідження є достатніми для підтвердження їх наукової цінності та практичної значущості.

Практичне значення і впровадження одержаних результатів дослідження.

Практичне значення дисертаційної роботи полягає в тому, що розроблені автором наукові положення, методичні підходи та практичні рекомендації вже знайшли застосування у діяльності органів державної влади, місцевого самоврядування, а також у навчальному процесі закладів вищої освіти. Їх впровадження сприяє удосконаленню механізмів управління місцевими бюджетами, підвищенню ефективності бюджетного планування та забезпеченню сталого розвитку територіальних громад.

Факт упровадження результатів дослідження підтверджується відповідними довідками, що свідчить про їх практичну значущість, прикладну цінність та затребуваність у сучасних умовах функціонування територіальних громад.

Відсутність (наявність) порушення академічної доброчесності. Під час ознайомлення з дисертаційною роботою, науковими публікаціями здобувача та результатами проведеного дослідження ознак порушення принципів академічної доброчесності не виявлено. Дисертація є самостійно виконаною науковою працею, містить належні посилання на використані джерела, а використання результатів досліджень інших авторів здійснено з дотриманням вимог наукової етики. Підстав стверджувати про наявність академічного плагіату, самоплагіату, фабрикації, фальсифікації чи інших порушень академічної доброчесності не встановлено.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації. Попри безперечну наукову цінність дисертаційної роботи, окремі її положення потребують додаткового обґрунтування або уточнення. Наведені нижче зауваження не впливають на загальну позитивну оцінку дослідження, а мають конструктивний, дискусійний характер та спрямовані на подальший розвиток порушеної проблематики.

1. У підрозділі 2.1 автором ґрунтовно проаналізовано дохідну спроможність Львівської та Івано-Франківської міських територіальних громад. Водночас під час розрахунку показників на одного мешканця у табл. 2.7 на с. 110 використано чисельність населення станом на початок 2022 року, що не повною мірою враховує подальші міграційні зміни. Наскільки могли б змінитися результати порівняння громад у разі врахування фактичної кількості внутрішньо переміщених осіб та інших змін чисельності населення?

2. Аналіз дохідної бази громад доцільно було б поглибити з урахуванням трансформації економічної спеціалізації територій. Релокація підприємств, зміна структури зайнятості та скорочення або розвиток окремих видів діяльності безпосередньо впливають на податковий потенціал і можуть пояснювати відмінності у динаміці доходів досліджуваних громад.

3. У підрозділі 2.2 оцінювання видатків здійснено переважно через аналіз їх обсягів, структури та показників на одного мешканця. Зокрема, у табл. 2.11 на с. 130 представлено порівняльну оцінку видаткової спроможності досліджуваних міст. Проте більший обсяг фінансування не завжди означає вищу ефективність. Якими показниками результативності бюджетних програм доцільно було б доповнити аналіз, щоб оцінити реальний соціально-економічний ефект здійснених видатків?

4. В економетричній моделі підрозділу 2.3 використано переважно макроекономічні та фінансові чинники. Водночас поза моделлю залишилися такі характеристики, як якість місцевого управління, інвестиційна активність і міжмуніципальна співпраця. Яким чином ці інституційні фактори можна було б кількісно виміряти та включити до подальших економетричних досліджень бюджетної спроможності громад?

5. Рекомендації, сформульовані у підрозділі 3.1, доцільно було б чіткіше диференціювати залежно від типу територіальної громади. Для тилкових, прифронтових, деокупованих і фінансово слабких громад пріоритети бюджетної політики, доступні ресурси та можливості реалізації запропонованих заходів суттєво відрізняються.

6. У підрозділах 3.2–3.3 автором розглянуто зарубіжний досвід та запропоновано розвиток воєнного партисипативного бюджетування. Водночас недостатньо конкретизовано його зв'язок зі стратегіями розвитку громад, місцевими цільовими програмами та планами відновлення. Яким чином запропоновану модель доцільно інтегрувати до чинної системи стратегічного і бюджетного планування, щоб проекти громадян не функціонували відокремлено від загальних пріоритетів громади?

7. Практичну цінність запропонованої моделі партисипативного бюджетування посилило б чіткіше визначення відповідальних учасників, строків реалізації, джерел фінансування та показників моніторингу. Це дозволило б представити її не лише як концептуальний підхід, а як готовий організаційний механізм для використання органами місцевого самоврядування.

Зазначені зауваження мають дискусійний характер, не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційної роботи та не знижують її наукової і практичної цінності. Загалом дисертація є завершеним, самостійним науковим дослідженням, виконаним на високому науковому рівні.

Загальний висновок та оцінка дисертації. Дисертаційна робота **Ходана Максима Анатолійовича** на тему «**Місцеві бюджети як драйвер розвитку економіки територіальних громад у воєнний час**» є завершеним, самостійно виконаним науковим дослідженням, у якому вирішено важливе наукове завдання щодо розвитку теоретико-методичних положень та розроблення практичних рекомендацій з удосконалення механізмів формування і використання місцевих бюджетів як інструменту забезпечення соціально-економічного розвитку територіальних громад в умовах воєнного стану та повоєнного відновлення.

Отримані автором результати характеризуються науковою новизною, належним рівнем теоретичного обґрунтування, практичною спрямованістю та достатнім рівнем апробації. Сформульовані у дисертації висновки й рекомендації є аргументованими, логічно взаємопов'язаними та мають практичне значення для органів державної влади, місцевого самоврядування, а також можуть бути використані у подальших наукових дослідженнях і освітньому процесі.

За своїм змістом, рівнем виконання, науковою новизною та практичною цінністю дисертація відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 (зі змінами), а її автор, **Ходан Максим Анатолійович**, заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 «Економіка».

Офіційний опонент:

доктор економічних наук, професор
директор Луганської філії
Державної установи «Інститут
економіко-правових досліджень
ім. В.К. Макутова Національної
академії наук України»

Інна ЗАБЛОДСЬКА

